

kvantitativní i kvalitativní růst. Západoevropské firmy by dnes pocitovaly tlak amerických gigantů, i kdyby se jejich evropské investice každoročně — asi od roku 1959 — nezvyšovaly. Prostor pro podnikání, jímž americké firmy doma i na západní polokouli disponují, jim umožňuje to, čemu se běžně říká *economy of scale*, v daleko větší míře než jakýkoliv prostor západoevropských firem. A přece ve východní Evropě je trh 350 miliónů obyvatel, který se každoročně pravidelně (i když ne bez výkyvů) rozšiřuje. Obrat na tomto trhu představuje 44,7 miliardy dolarů (1966), tedy 25 % obratu západoevropského zahraničního obchodu, ale okolo 70 % z toho připadá na vzájemné styky socialistických zemí. Poslední léta přitom ukázala, že i při nedostatku volných deviz lze najít cesty k rozšíření výměny, zejména v průmyslové kooperaci, tak obvyklé mezi vyspělými průmyslovými zeměmi. Problémů vzniká sice nemálo, ale právě na ně se zaměřuje pozornost činitelů Ligy, kteří hledají konkrétní možnosti k odstranění překlad v kooperačních vztazích, při nichž výrobní činitelé vlastně přecházejí z jedné země do druhé.

Právě toto hledání konkrétních překážek a možností jejich odstranění bude — podle dohody dosažené letos začátkem května v Praze — obsahem příští konference u kulatého stolu. 42 zástupců z 11 zemí západní Evropy a 28 představitelů 7 evropských socialistických zemí se ve velmi vyrovnané a objektivní diskusi dohodlo, že začátkem roku 1969 projednají v Bruselu dosavadní výsledky především výrobní kooperace, zhodnotí zkušenosti na úseku právním, obchodním i finančním a pokusí se — tentokrát bez zbytečných vzájemných výtek a rekriminací — vypracovat typy kooperačních dohod, reagujících

na podmínky a zájmy obou skupin zemí. Složení západoevropských delegací, v jejichž řadách jsme viděli zástupce některých evropských gigantů (Péchiney z Francie, Solvay & Cie z Belgie, Siemens z NSR, Royal Dutch Shell a A.K.U. z Holandska, Volvest ze Švédska) a četné finanční experty, je zárukou toho, že východoevropští zástupci budou jednat s velmi kompetentními odborníky. Nevýhodou socialistických zemí zůstává, že nemají podobnou nevládní organizaci, jež by sdružovala přímé zájemce o kooperaci, že takto je jejich postup roztržštěn a ovlivňován i oficiálním stanoviskem, které někdy vzniká i nahodile v kruzích, jejichž politické uvědomění a disciplína nemůže dostatečně nahradit přímý ekonomický zájem a tlak socialistických podniků. Navíc koordinace postupu je v Lize snazší než na ad hoc a v poslední chvíli organizované poradě socialistických představitelů, kteří pak nemají dostatek času a možností dospět k ucelenému a jednotně formulovanému dohodnutému stanovisku, jaké v Praze přednesl za Ligu prof. Charles Roger, tajemník Belgické ekonomické rady.

Ústav pro mezinárodní politiku a ekonomii poskytl tentokrát fórum pro diskusi, která z teoretické sféry přešla do zcela praktické technické sféry, nicméně vzhledem k velmi závažnému cíli rozšíření základny evropské spolupráce v zájmu evropského míru a bezpečnosti vykonal ÚMPE důležité politické poslání.

V souvislosti s pražským předběžným jednáním přednesl prof. Charles Roger v ÚMPE 30. dubna přednášku na téma *Změny průmyslových struktur v důsledku integrace v EHS* a zodpověděl dotazy přítomných.

K. Č.

EVROPSKÝ SEMINÁŘ V READINGU

Ve dnech od 30. 3. do 6. 4. 1968 se na readingké univerzitě u Londýna konal osmý evropský seminář pořádaný výborem Evropské studentské asociace. Na programu semináře, jehož smysl viděli organizátoři v „překonání národních antagonismů a uvědomění si nutnosti obnovení tvůrčí úlohy Evropy ve světě“, byly

otázky západoevropské integrace a vztahů Západ—Východ.

Týdenního semináře se zúčastnilo na 180 studentů z různých evropských zemí. Mezi přednášejícími byli významní političtí činitelé, pracovníci bruselské komise EHS, historici, politologové, ekonomové a žurnalisté. Na jejich přednášky, z nichž

část proběhla formou rozhovorů u kulatého stolu, navazovaly odpovědi na otázky studentů. Základní formou semináře byly diskuse na daná témata ve studijních skupinách.

Ve srovnání s cambridgským seminářem, který se uskutečnil v minulém roce, došlo k určitému posunu od atlantismu ve prospěch orientace na Evropu. Více byla zdůrazňována protikladnost západoevropských a amerických zájmů — finanční závislost na USA, existence technologické propasti a vojenská svázanost západní Evropy, včetně rizik s ní spojených (například anglický publicista dr. Richard M a y n e). Zároveň byl vytyčován požadavek nastolení rovnocenného partnerství mezi západní Evropou a Spojenými státy. Přesto proatlantický směr stále tvrdošijně přetrvává, což bylo zřejmé již ze zahajovacího vystoupení lorda Ch a l f o n t a, britského státního ministra pro zahraniční věci, který současně se zdůrazňováním nutnosti zachování atlantického spojení zahaleně útočil i proti gaulistické zahraniční politice.

Spolu s požadavkem nezávislejší úlohy evropského kontinentu se do centra pozornosti dostaly dvě otázky:

Jaký by měl být charakter rozšířeného západoevropského společenství, zahrnujícího Velkou Británii a další země Evropského společenství volného obchodu, a jak by měl být překlenut předěl mezi západní a východní Evropou.

Na semináři se v tomto smyslu střetly dvě linie.

1. Zastaralá koncepce spojené západní Evropy, která by uplatňovala nejen společnou zahraniční, ale i vojenskou politiku (v této souvislosti vyvstala i otázka společného nukleárního deterentu). Její součástí je hodnocení Sovětského svazu jako „v podstatě neevropské supervelmoci“ a „stanovení“ evropských hranic na tzv. Curzonově linii (nynější východní hranice Polska). Hlavním představitelem této koncepce se na semináři stal lord G l a d w y n, přední britský zastánce Evropy supranacionálního typu.

2. Proti této představě, kterou bývalý dánský ministr zahraničních věcí P. H a e k k e r u p označil za statickou a dr. M a y n e za naivní, byla vytyčena koncepce kooperace dvou rozdílných částí Evropy, zejména v hospodářské a kulturní oblasti.

Tuto koncepci hájili účastníci ze socialistických zemí a podporovala ji řada západoevropských delegátů. P. Haekkerup hodnotil možnosti dalšího samostatného vývoje obou západoevropských seskupení skepticky a za hlavní současný úkol označil překonání rozdělení Evropy na Západ a Východ cestou vytváření příznivějšího klimatu při zachování dané rovnováhy sil. Varoval před pokusy o zasahování do vývoje socialistických zemí z vnějška, protože by jejich jediným důsledkem bylo zastavení pohybu, k němuž v nich dochází. Obdobné stanovisko hájil rovněž představitel další malé západoevropské země, irský senátor Garret Fitzgerald, který vybízel k přijetí toho, co nabízí východní Evropa, k tolerování odlišných forem demokracie a k přiznání nutnosti vývoje západní demokracie, ovšem v rámci daného společenského systému.

V závěrečném hodnocení semináře byla za nejpřijatelnější model vztahů Západ—Východ na evropském kontinentě uznána „v míru kooperující Evropa, jejíž hospodářská a kulturní spolupráce vytváří podmínky pro vzájemné sblížení obou jejích odlišných částí“. *The Observer* napsal 7. 4. ve své zprávě o průběhu semináře: „Převážná část studentů se zdá starou evropskou ideologií znuděna. Ve své většině předpokládají, že hlavním důvodem sjednocení Evropy je průmyslová soutěž s Amerikou a snad zabránění novým Vietnamům, avšak idea nukleární Evropy v nich mnoho zájmu nezbuzuje...“

Pokud jde o německý problém, převládá na semináři názor, že sjednocení Německa není ani uskutečnitelným, ani žádoucím řešením německé otázky. Ze západoevropských přednášejících mluvil britský historik dr. F. S. N o r t h e d g e otevřeně o tom, že představa jednotného Německa vzbuzovala vždy obavy na obou stranách Evropy. Jeho vznik by tím, že by se oba tábory snažily je získat na svou stranu, vyvolal nejistotu, namísto aby překlenutí rozdělené Evropy uspěl. Northedge se vyslovil proti urychlené realizaci požadavku sjednocení Německa, pokud nebude dosaženo stability v evropské oblasti. Zajímavý byl postoj federalisticky zaměřených západoněmeckých studentů a jejich reakce na vystoupení A. K r i s p i n a, do-

pisovatele bulharské tiskové agentury, který mluvil o nebezpečí vzniku „německé minisupervelmoci“. Ve svém písemném prohlášení studenti z NSR znovusjednocení Německa jako národního státu odmítli, vyslovili se pro řešení německé otázky cestou supranacionální západoevropské organizace, a dokonce tvrdili, že „německá vláda očekává, že veřejné mínění vyvine takový tlak, který by vytvořil solidní základnu pro uznání východoněmeckého státu a hranice Odra—Nisa“. [Požadavek uznání NDR a západní polské hranice zazněl na semináři silně zejména vzhledem k přítomnosti účastníků z Československa, Bulharska, Jugoslávie a Polska — PLR byla reprezentována pouze jedním studentem, studujícím v západní Evropě.]

Výrazným rysem semináře, jehož se zúčastnilo přes 150 studentů ze západoevropských zemí, byla otevřená kritika současného západoevropského politického systému a jeho institucí, způsobu infor-

mování veřejnosti, zejména tisku a jeho závislosti na státu. Tyto kritizované jevy byly označeny za hlavní příčinu nové vlny studentských demonstrací, probíhajících v zemích západní Evropy. Jejich kritika byla spojována s požadavkem demokratizace a nastolení demokratické kontroly, jež by odpovídala současnému stavu moderní technologické společnosti.

Předvelikonoční evropský seminář v Readingu se časově shodoval s politickým jarem v Československu. O náš vývoj projevovali účastníci přirozeně mimořádný zájem. I když nechyběly snahy oddělovat československý demokratizační proces od jeho socialistické podstaty a hledat cesty, jak „pomoci těm lidem v socialistických zemích, kteří chtějí oslabit břímě komunismu“ (dr. Northedge ve svém veřejném vystoupení, v němž do vzájemných hospodářských styků vnášel strategické úvahy), převažoval na semináři realistický pohled.

J. T.

JEDEN Z AMERICKÝCH POHLEDŮ NA SOUČASNÝ SVĚT

Známý americký historik a politolog a dlouholetý poradce státního departmentu pro otázky socialistických zemí prof. Zbigniew Brzezinski měl 14. června 1968 v ÚMPE obsahem i strukturou zajímavou přednášku o svém pohledu na současný svět. Na přednášce byla přítomna početná skupina pražských vědeckých pracovníků. Svůj obraz současného světa shrnul prof. Brzezinski do osmi tezí.

1. *Povaha současné krize ve Spojených státech*

Hluboká, prudká až brutální společenská krize v USA je důsledkem přechodu americké společnosti z éry průmyslové do éry technotronické.*) Jako přechod Anglie ze zemědělské do průmyslové éry byl doprovázen hlubokými a ve své podstatě tehdy nepochopenými otřesy, tak ani tento přechod nebude v USA hladký. Ukazuje zejména to, že průmyslová éra nechala stranou černošské obyvatelstvo, diskriminovala je, nepřipravila je na kvalifikační požadavky nynější éry. Černoši v USA — na rozdíl od jiných národnostních skupin — nedosáhli stupně zformo-

vání jako národně uvědomělý a politický celek, který by jako takový vstupoval do procesu vnitřní integrace. Tento proces zpravidla trval celou generací. Lze tudíž předvídat, že integrace černochů v americké společnosti zabere příštích 20—25 let. Americká města rovněž nejsou připravena pro novou éru, která navíc nechává stranou i tzv. kapsy chudoby. Americká společnost však je ve svých základech zdravá, nová inteligence je velmi angažovaná v řešení problémů a dá se tedy předpokládat, že se všechny tyto problémy vyřeší.

2. *Východní Evropa*

Po dvaceti letech američtí vědci začínají objevovat pod stejným povrchem společenského systému historicky vzniklé zvláštnosti politických kultur jednotlivých zemí východní Evropy. Před americkou vědou, říká prof. Brzezinski, nikdy nestála otázka komunismu vůbec, ale totální forma komunismu. Příklad Jugoslávie

*) Nový technický termín znamenající, že nová éra je výsledkem nových technologií určených vývojem elektroniky.